De zwarte nul van vandaag wordt de rode rekening van morgen

Leen Laconte

Gepubliceerd op www.rektoverso.be op 09/11/2026

Vijf federaties uit de cultuursector trekken aan de alarmbel. In een open brief stelt Leen Laconte namens hen onomwonden wat de impact van de cultuurbesparingen zal zijn, en welke politieke en ideologische beweegredenen daarachter schuilgaan.

De Vlaamse Regering bespaart voor het tweede jaar op rij fors op cultuur. Aan het einde van deze legislatuur zal daardoor ruim 230 miljoen euro uit de sector zijn gezogen. Bijna een kwart miljard! Dat komt hard aan. De continue stroom van reacties toont de grote, pijnlijke impact. Het gevoel dat hier meer achter zit dan een besparingslogica neemt toe. En dat gevoel is uiterst onaangenaam.

Watskeburt?

De beslissingen van de Vlaamse regering zorgen voor verwarring. De uitleg is zeer gebrekkig. Men spreekt zichzelf voortdurend tegen. Achterhalen wat nu echt ten grondslag ligt aan deze besparingen, is lastig. Alleen wie in de cockpit zit, weet – hopelijk – nog wat er gebeurt en waarom.

Maar de mist trekt op. Binnen de Vlaamse Regering woedt duidelijk een harde politiek-ideologische strijd. Deze besparing lijkt sterk op een verderzetting van onuitgesproken, verdoken en/of op zijn minst niet-doordachte keuzes uit het verleden. We zien vandaag een wispelturige overheid die de eigen visienota's en beleidsdoelen vlotjes naast zich neerlegt, afgesloten subsidieovereenkomsten eenzijdig wijzigt en decreten negeert.

Aan het eind van de rit voelt deze besparing aan als onderdeel van een onaangenaam ruilhandeltje: we zien een beleidsploeg die gegijzeld wordt door de kans op wederzijdse schade. Het compromis dat daaruit volgt is er eentje met vlijmscherpe hoeken die pijnlijk snijden in de waarde en betekenis van een democratisch opgebouwd cultuurbeleid en haar historische verworvenheden.

Stop de framing: cultuur is geen politiek

Cultuurbeleid is niet gebaat bij een politiek discours dat tegenstellingen aanscherpt, groepen tegenover elkaar zet en percepties manipuleert. We zetten geen stap verder als politici complexe maatschappelijke vraagstukken reduceren tot slogans over subsidies, elites of efficiëntie en wanneer deelsectoren worden behandeld alsof ze uitvoerders zijn van partijpolitiek. Zo zetten politici foute percepties in als legitimatie voor beleid.

Cultuur begint niet op een kabinet of in een beleidscenakel. Cultuur begint bij burgers, bij mensen. Mensen die iets willen uitdrukken, verbeelden, onderzoeken of veranderen. Goed cultuurbeleid stuurt of kleurt dat niet maar ondersteunt.

Onze deelnemers, cultuurwerkers, vrijwilligers, onze publieken herkennen zich niet in de valse tegenstelling tussen cultuur en de rest van de samenleving, de voorstelling van cultuur als een gesloten bastion, de cultuurorganisatie als blinde propagandamachine, een subsidieverslaafde sector of een elitaire enclave die zich tegenover de belastingbetaler zou hebben geplaatst.

Het Vlaamse cultuurbeleid is historisch gegroeid om uitsluiting en politiek-ideologische gijzeling tegen te gaan. Om vanuit een pluralistische attitude alle burgers kansen te geven om zelf de samenleving actief vorm te geven en bij te dragen aan maatschappelijke verbeelding. Om cultuur mogelijk en toegankelijk te maken voor iedereen, ongeacht ideologische, religieuze overtuiging of etnische achtergrond, inkomen, opleiding of woonplaats. Dat was de ambitie.

Cultuur en de zwarte nul

Wij hebben niets tegen gezonde overheidsfinanciën, maar een begroting is een instrument om maatschappelijke doelstellingen te realiseren, ook die doelstellingen die niet in cijfers te vatten zijn. Wie alleen telt wat onmiddellijk meetbaar is, maakt van meetbaarheid zelf een ideologie.

Wat kost het ons als gemeenschap wanneer we cultuur niet meer ondersteunen? Wat als de omkadering voor duizenden vrijwilligers verdwijnt? Wat kost ons het verlies aan ruimte voor vorming en experiment? Het verlies aan continuïteit, expertise, publieksrelaties, museale collecties, talentontwikkeling, de verschraling van cultuurparticipatie, het verlies aan cultureel geheugen? Wat vandaag als een besparing op organisaties geldt, wordt morgen al zichtbaar op vele andere vlakken.

En wie betaalt díe rekening? De gevolgen zijn namelijk echt, ook al staan ze niet in de begroting van vandaag. Ze verschuiven naar andere organisaties, andere overheden, naar burgers en toekomstige generaties. En zo wordt de zwarte nul van vandaag de rode rekening van morgen.

De engel der geschiedenis zal het ons tonen

Laat ons omwille van die toekomstige rekening eerlijk zijn over wat er werkelijk op tafel ligt. Wanneer onder het label van efficiëntie en budgettaire discipline verantwoordelijkheden verschuiven, financieringsstromen wijzigen of beleidsinstrumenten worden afgebouwd, dan spreken we niet uitsluitend over een besparing, maar over een institutionele transitie verpakt in een technisch-budgettaire operatie.

De vraag is dan ook hoe dit zich verhoudt tot beslissingen (besparingen, staatshervormingen, budgetverschuivingen) uit het verleden. Het is immers een gekende en geslepen techniek om verstrekkende beleidsingrepen te *saucissoneren*, het slechte nieuws mondjesmaat aan de betrokkenen te presenteren en zo ‘draagvlak’ te creëren.

Het Vlaamse cultuurbeleid heeft nochtans decennialang complementariteit tussen beleidsniveaus in haar beleidsinstrumenten ingebouwd. Helaas heeft ze die zelf ook weer uitgehold en afgebouwd – door onafgewerkte, slecht doordachte staatshervormingen en niet-geoormerkte transfers, door bevoegdheden te verschuiven zonder de noodzakelijke budgetten, ondersteuning, afspraken- en kwaliteitskaders.

Gewild of ongewild, linksom of rechtsom – wie zal het durven toegeven – schuift men steeds meer verantwoordelijkheid door naar lokale besturen, organisaties, vrijwilligers, cultuurwerkers, deelnemers, burgers en toekomstige generaties. En dat is niet de schuld van één beleidsniveau. Het wijst op een gebrek aan verantwoordelijkheid en verbondenheid over alle beleidsniveaus heen.

In dit land is het afstemmen onder beleidsniveaus onderling complex. Maar het antwoord op complexiteit is niet institutionele verschraling. Het antwoord op complexiteit is een intelligente taakverdeling als basis voor een doordachte, duurzame en constructieve samenwerking.

Om die reden vragen we dat Vlaanderen met open vizier in dialoog gaat met alle betrokken beleidsniveaus: lokaal, bovenlokaal en federaal. Om met een systemische blik en vanuit een breed perspectief, met respect voor de autonomie en dynamiek van de cultuursector te werken aan een complementair, ambitieus en inspirerend gedeeld beleidskader voor een gezond en krachtig cultuurlandschap. Zonder kraters. Zonder te drijven op nostalgie maar ook bevrijd van de omerta die er nu is. We vragen eerst het institutioneel debat te voeren. Daarna kan pas transitie volgen. Want die zal systemisch, integraal en duurzaam moeten zijn.

Systemisch, integraal en duurzaam

De cultuursector is een levend organisme, een geheel dat bestaat uit vele, verbonden delen. De maatschappelijke impact die wordt gerealiseerd, zet zich verder in onderwijs, economie, welzijn … Kunstenaars werken zowel in erfgoed als in de kunsten. Lokale cultuurhuizen zijn gangmaker voor transversale projecten. Cultuur is geen lappendeken van deelsectoren. Wie aan één draad trekt, beroert het hele weefsel. Omwille van die verwevenheid is er een rijkgeschakeerde sector.

Bovendien ontwikkelt een kunstenaar zich niet in de tijdspanne van één begrotingsjaar. Een collectie wordt niet opgebouwd in één beleidsperiode. Een sociaal-culturele vereniging ontstaat niet door een projectsubsidie van twaalf maanden. Processen afleggen met grote groepen mensen vraagt tijd. En wie maatschappelijke impact wil realiseren, moet de kans krijgen om die impact op lange termijn op te bouwen. Omwille van die nood aan continuïteit bestaan er organisaties. Dat cultuurveld goed ondersteunen vraagt continuïteit, vertrouwen en een institutioneel geheugen.

Goed nieuws: onze overheid beschikt over kwaliteitsvolle beleidskaders die dat mogelijk maken. Werkingssubsidies, beleidsplannen, beheers- en subsidieovereenkomsten, erkenningen, evaluatiecycli en decretale kaders moeten verhinderen dat cultuur volledig afhankelijk wordt van de politieke of economische waan van de dag. Tegelijk zorgen ze ervoor dat de overheid de organisaties kan opvolgen en verantwoording kan vragen. Vandaag lijkt het echter alsof men dat is vergeten.

Rechtszeker, democratisch, voorspelbaar en zorgvuldig cultuurbeleid

Het Vlaamse cultuurbeleid zoals we het tot nu toe kenden, is het resultaat van decennialang opgebouwd tegensprekelijk politiek debat, van breed gedragen politieke consensus over partijgrenzen heen, maatschappelijke strijd, beleidsinnovatie en professionalisering.

De ruggengraat van dat beleid zijn de cultuurdecreten. Decreten zijn geen vrijblijvende suggesties, en ze zijn niet uit de lucht komen vallen. Ze zijn de neerslag van democratisch gemaakte politieke keuzes. Ze geven structuur aan subsidiëring, beoordeling en verantwoording. Ze creëren rechtszekerheid en voorspelbaarheid, ook voor de overheid. En ze garanderen zorgvuldige en transparante besluitvorming op basis van een democratische en pluralistische blik op kwaliteit en expertise. Dat is noodzakelijk. Betrokken organisaties moeten kunnen begrijpen welke afwegingen worden gemaakt, op basis van welke criteria beslissingen tot stand komen en welke gevolgen ze hebben.

Als verkozen politici beleidskaders of systemen willen wijzigen, dan hebben zij daar het recht toe. Maar leg eerst uit waarom en zorg ervoor dat wat in de plaats komt een gedragen verbetering is. En blijf de principes die ten grondslag liggen aan ons cultuurbeleid respecteren.

Cultuur is een kernzaak, cultuurbeleid een kerntaak

Het Vlaamse cultuurbeleid is nooit alleen een beleid van kunsten, erfgoed of het subsidiëren van een verzameling instellingen geweest. Het gaat over het creëren van de basisvoorwaarden zodat de publieke ruimte voor cultuur in al haar vormen (amateurkunsten, cultureel erfgoed, kunsten, sociaal-cultureel werk …) op pluralistische en autonome basis kan ontstaan en circuleren, en beleefd, bevraagd en doorgegeven kan worden. Dat is de kernzaak, en daarom is cultuurbeleid een kerntaak.

We vragen een ernstig cultuurbeleid. Een beleid dat feiten boven framing plaatst. Dat wetenschappelijke evidentie ernstig neemt. Een beleid dat pluralisme hoog in het vaandel draagt, dat het primaat van de politiek niet vertaalt in het dictaat van de politiek.

Een cultuurbeleid dat continuïteit waardeert en erkent als basis voor innovatie. Dat decretale kaders respecteert. Dat institutionele veranderingen niet vermomt of afdwingt via administratieve achterdeuren, besparingen, sluipende verschuivingen of vervlochten in beslissingen over werkingssubsidies.

Een cultuurbeleid dat niet eerst ontmantelt en vervolgens beweert dat er eigenlijk niets fundamenteels verandert. Een cultuurbeleid dat de verantwoordelijkheid niet doorschuift naar de volgende overheid, het volgende bestuursniveau of de volgende generatie. Dat lokale, bovenlokale, Vlaamse en federale verantwoordelijkheid als complementair beschouwt en de duurzame afstemming ertussen als basisopdracht.

We rekenen op een cultuurbeleid dat publieke waarde niet reduceert tot financiële return. Een cultuurbeleid dat ons morgen niet laat ontwaken met een pijnlijk rode rekening en de zwarte nul niet verheft tot cultuurpolitieke eindbestemming.

Namens Ruimte voor Cultuur, een brede coalitie van vijf sectorfederaties: oKo (kunsten), De Federatie (sociaal-cultureel werk en amateurkunsten), Cult! (lokale cultuurhuizen), OCE (cultureel erfgoed) en VVBAD (bibliotheken, archieven en documentatiecentra). Samen komen zij op voor onder meer 245 kunstenorganisaties, 581 bibliotheken en archiefinstellingen, 178 lokale cultuurhuizen, 101 cultureel-erfgoedorganisaties, 122 sociaal-culturele organisaties, 25.000 lokale groepen en 2 miljoen amateurkunstenaars in Vlaanderen en Brussel.